

ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА

Євгенія Шуневич

ПРО СПЕЦИФІКУ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ РОБОТИ У КАМЕРНОМУ ХОРІ «ЛЕГЕНДА»

У статті робиться спроба опису специфіки вокальної роботи двох відомих диригентів – Олега Цигилика та Ігоря Циклінського в хоровому колективі «Легенда».

Духовна спадщина попередніх тисячоліть багатогранна, але у розмаїтті людської творчості музика була і є одним із найвагоміших чинників у духовному розвитку цивілізацій. Від часів єгипетських жерців, мудреців Сходу, античних мислителів музиці надавалось особливе значення як найбільш дієвому засобові впливу на духовну та психофізичну природу людини.

З усіх мистецтв музична творчість, особливо творчість людського голосу, стоїть на найвищому щаблі божественності. «Ця творчість є в мініатюрі точною копією закону, який діє у Всесвіті. Удари серця, пульс, вдих і видих – усе це дія непорушного ритму, що забезпечує життєдіяльність усїєї природи. Дихання проявляється як голос, як слово, як звук, який ми чуємо і зовні і в собі», – зауважує видатний індійський співак і музикант Хазрат Інаїят Хан [14, 12].

Немає такого почуття або відчуття, яке неможливо було б передати голосом. Саме співочому голосу властиве яскраве втілення образів і почуттів у музиці. Індивідуальність забарвлення, сили, діапазону в поєднанні із виконавською майстерністю має фантастичний вплив на слухача.

Особливо переконливо проявляється це в хоровій музиці, адже хор – це унікальний музичний організм, життєдіяльність і повноцінне функціонування якого великою мірою залежать від дій координуючого і керуючого центру – диригента.

За останні роки успіхам і творчим здобуткам камерного хору «Легенда», що є лауреатом і дипломантом численних національних та міжнародних конкурсів (Польща, Угорщина, Німеччина, Словаччина, Франція, Бельгія, Австрія), присвячено чимало публікацій у пресі. Серед них: «Нові хорові надбання «Легенди» – автор А.Власюк (газета «Вільне слово», 31 липня 2003 р.) [6]; «Хор «Легенда»: роки шліфують майстерність» – автор О.Куц («Жива вода», 2000, липень, №7) [7]; «Оновлена «Легенда» підтвердила свій клас» – автор О.Марітчак («Високий Замок», 8 травня 2003 р.) [10]; «Міжнародний успіх «Легенди» – автор Б.Пиц («Галицька Зоря», 26 липня 1991 р.) [12] та багато інших. Дані про диригентів опубліковані у довідниках: Бурбан М. Цигилик Олег Іванович // М.Бурбан. Хорове виконавство Львівщини. Хори. Диригенти. Посібник-довідник. – Дрогобич–

Львів, 1999, – [5, 256]; Бурбан М. Циклінський Ігор Михайлович [5, 256]. Усі ці публікації носять довідковий або оглядовий характер.

Метою публікації є спроба описати і порівняти специфічні методи вокальної роботи з хорovими партіями та солістами двох відомих керівників хору «Легенда». У статті також висвітлюється питання роботи над хорovою технікою, засобами емоційного впливу диригента на співаків в умовах репетиційних занять з колективом та в індивідуальній формі. Досягнення мети може відбутись лише через реалізацію таких завдань, як виховання високої вокально-ансамблевої звучності, доброго ху-дожного смаку, почуття відповідальності, згуртованості.

Базовим матеріалом для вироблення хорovої техніки є людські голоси, які завдяки своїй гну-чкості й тембру можуть створити такий ансамбль, що його не здатен замінити жодний інший ін-струментальний колектив.

Як відомо, величезна частина хорovих творів різних жанрів включає в себе окремі епізодичні або розгорнуті сольні партії. Тому в статті також акцентується увага на вагомій ролі солістів, прин-ципах їх підбору, що впливало з репертуарної політики колективу та мало вплив на його професій-ний ріст.

Перший керівник хору «Легенда», заслужений діяч мистецтв України Олег Цигилик дбайли-во і водночас професійно формував колектив. Головним для нього було створити хор, де кожен спі-вак володів би не тільки вокальними даними, а передусім високою виконавською культурою, осно-вами вокально-хорovої техніки.

Слід зазначити, що словосполучення «хорova техніка» трактується у хорознавстві однознач-но. Найбільш точним у його визначенні був К.Пігров, який трактує це поняття так: «Під хорovою технікою треба розуміти ось що: вміння вільно розпоряджатися своїми голосовими даними, тобто давати найточніші відтінки у висоті звука, силі його і характері; витончене вміння співати інтервали і гами; розвинене гармонічне чуття, нерозривно пов'язане з чуттям ансамблю, вміння сприймати і передавати ритм виконуваного твору і різноманітні його відтінки; розвинене і покірне волі співака дихання; хорошу дикцію, музично-теоретичну грамотність, яка давала б можливість сприймати дан-ий музичний матеріал не тільки природною музичною інтуїцією, але й цілком свідомо» [11, 149].

У репертуарі О.Цигилик тяжів до народної пісні в усьому розмаїтті форм цього жанру – від мініатюр до полотен, творів хорovої класики. Таким чином, закладався певний фундамент майбут-ньої готовності колективу до виконання найрізноманітнішої хорovої музики. Разом з тим, запрошу-ючи іменитих солістів, Олег Цигилик переслідував певну мету – виховувати потенційних виконав-ців сольних епізодів у своєму колективі. Так, наприклад, у «Неаполітанській тарантеллі» Дж. Россіні солював Корнель Сятецький – заслужений працівник освіти України, професор Дрогобицького дер-жавного педагогічного університету ім. І.Франка; у творах А.Кос-Анатольського «Ой візьму відер-це», «Летів пташок» в обробці О.Спаринського – Ірина Кліш – доцент цього ж університету. Згодом сольні партії почали виконувати учасники «Легенди», учні класу Олега Цигилика – Василь Оприш-ко («Легенда» М.Леонтовича), Є.Аудерська («Ave Maria» Дж. Каччіні), Болеслав Курек.

Багато часу Олег Цигилик присвячував вокально-хорovій роботі. Як професійний хормейс-тер, він вимагав якості звучання не тільки окремого соліста, партії, але й хору загалом. Характерною особливістю цього періоду було те, що Олег Цигилик як педагог вокалу сам займався підготовкою та вихованням солістів для свого хорovого колективу, адже солістами були учні його вокального класу. Маючи можливість щодня працювати з хористами індивідуально, Олег Іванович, таким чи-ном, виявляв потенційних солістів і визначав час, коли той чи інший хорист міг гідно виконати со-

льний епізод чи партію.

У 1987 р. «Легенда» зазнала суттєвих змін: молодий і енергійний новий керівник Ігор Циклінський значно розширив виконавські обрії колективу. Основою нової «Легенди» стали співаки хору «Сонорес»: значно помолодшала і зменшилась кількість виконавців – «Легенда» вже не капела, а камерний хор. Репертуар колективу орієнтований насамперед на сучасну європейську музику, адже хор – частий і бажаний гість на різноманітних фестивалях і конкурсах країн Європи.

Ігор Циклінський продовжує виховувати не тільки хористів, але і солістів у лоні колективу. Гідний учень свого вчителя, Олега Цигилика, він продовжує дотримуватись тих самих принципів, що стосуються підбору кадрів. Вже стали традиційними прослуховування до хору «Легенда». Незважаючи на більш чи менш стрімку плінність кадрів, пов'язану з тим, що склад хору переважно студентський і після закінчення навчання в Дрогобичі хористи від'їжджали з міста, в різний час солістами «Легенди» було чимало яскравих особистостей.

Репертуар хору, що святкує своє 35-річчя, не просто вражає, він приголомшує: європейська музика від епохи Ренесансу до сучасності, обробки народних пісень світу, у тому числі таких екзотичних для слов'янських слухачів, як японські, африканські; широко представлена вітчизняна духовна спадщина; окрема сторінка – негритянський спірічуелс. Отже, у цьому репертуарному «океані» завжди знаходилась робота для солістів.

На відміну від свого попередника, І.Циклінський не займається вокалом із солістами. Він як професійний хормейстер і диригент зосереджує увагу власне на хоровій специфіці, не вдаючись до прискіпливої вокальної роботи. Саме тому солістами стають найбільш яскраві за своїми вокальними даними, певною мірою вже професійно сформовані співаки хору, які мають добру вокальну школу. Отже, тепер «Легенда» – хоровий колектив, що не потребує запрошених сольних виконавців, здатний виконати найрізноманітніший репертуар.

Добре знаючи індивідуальні вокальні та психологічні особливості кожного соліста, маючи інтуїцію, диригент пропонує солістам твори, де вони могли б себе якнайкраще виявити. Так, теплий, дещо народного плану голос Лілії Кобільник найприродніше звучав при виконанні відповідних творів. Анастасія Бих пробувала себе як джазова співачка, тому їй найкраще вдавались сольні епізоди у негритянських спірічуелсах, як і Болеславу Куреку, для якого була характерна естрадна манера співу. Маючи добру вокальну школу (випускники Львівської державної музичної академії ім. М.Лисенка) «славетні» тенори «Легенди» – Петро Швайковський, Любомир Кончаківський, Тарас Коберинко – чудово виконували сольні партії у хорових концертах Д.Бортнянського, А.Веделя, М.Березовського, літургії М.Вербицького. Публіка донині пам'ятає їх неперевершене виконання негритянських спірічуелсів; кожен з них мав свою неповторну «родзинку». Студентка Дрогобицького державного музичного училища ім. В.Барвінського Таїсія Шафранська (клас Г.Угрин) – цінне відкриття; її міцне, професійне, «оксамитове» меццо-сопрано є справжньою окрасою хору. Однаково добре в її виконанні звучать окремі сольні епізоди у квартетах та твори, де вона є солісткою – це негритянські спірічуелси, народні пісні, особливо переконливо вона інтерпретує сольну партію у творі «Ой ви, донці» в обробці М.Гобдича. Важко аналізувати власне виконавство, адже рідко хто сприймає свою діяльність об'єктивно і неупереджено. Про себе зазначу, що співачку-вокалістку відкрив у мені Олег Цигилик, навчалась вокалу у народного артиста України, професора Б. Базиликута, далі професійну освіту здобула у Львівській державній музичній академії ім. М.Лисенка (клас заслуженої артистки України, професора В.Чайки). Пріоритетним напрямком у своїй педагогічній роботі вважаю навчання академічної манери співу, що відбивається і на моїй виконавській практиці,

тому найбільш близькими є сольні партії у хорових концертах, сучасній духовній музиці (В.Степурко, Л.Дичко), обробках народних пісень.

Побуває думка деяких педагогів-вокалістів, на мій погляд цілком несправедлива, що спів у хорі може зіпсувати співака-вокаліста. Це абсолютно неможливо, коли в колективі ведеться робота з вокального виховання, коли професійність і якість співу – найважливіший пріоритет і мета диригента. Це підтверджується багаторічним власним досвідом і досвідом тих, хто співає не тільки в хорі, але і сольні. Як відомо, співаками професійних хорів стають здебільшого солісти-вокалісти, наприклад: камерний хор «Київ» та ін.

Якщо диригент є високопрофесійним хормейстером, добре знає природу кожного типу голосу, працює над вокалізацією хорових партій, домагається високопозиційного, близького звучання, опертого, але не форсованого, звуку, тобто дотримується всіх засад вокальної методики, ніякої шкоди для розвитку вокального голосу не може існувати. Звичайно, ідеальною була б присутність у хорі педагога – вокаліста, який стежив би за станом голосу кожного хориста і соліста, надавав би відповідні методичні консультації та поради.

Зрозуміло, що хоровий спів дещо відрізняється від сольного, він має певні специфічні особливості, пов'язані насамперед з тим, що кожна хорова партія має звучати як один голос, тобто створювати ансамбль (незалежно від сили звука, певного індивідуального забарвлення, специфічних недоліків кожного окремого голосу, та навіть від різних вокальних шкіл – ідеться про класи різних викладачів). Сольний спів вимагає найповнішого розкриття всіх якостей вокального голосу, насамперед характерного індивідуального, неповторного тембру, сили звука, власної виконавської манери.

Саме над поєднанням цих особливих відмінностей і ведеться робота диригента. Тембри окремих хористів не нівелюються, не вихолощуються, а доповнюють один одного, створюючи таким чином фарбу цілої партії, збагачуючи звучання цілого хору.

Важливою в роботі солістів над творами є інтерпретація, яка вимагає художнього осмислення музичного образу кожного сольного епізоду і втілення його в реальне звучання. Зважаючи на широку і різнопланову палітру репертуару хору, для цього потрібен неабиякий вокальний, виконавський, музичний та життєвий досвід, музично-теоретичні знання, а деколи – інтуїтивні відчуття трактування сольної партії залежно від жанру, стилю, епохи виконуваного твору.

У роботі над хоровим твором, де є сольні епізоди, диригент творить два умовні шари – *tutti* та *solì*. Драматургія твору, концепція та інтерпретація пласту *tutti* безпосередньо впливає на ті ж виконавські аспекти пласту *solì*. Саме тому диригент наділяє певною свободою солістів, даючи їм можливість творити, але з урахуванням узагальненого трактування певного хорового опусу. Єдиною і незмінною вимогою диригента до солістів є ансамблевість між виконавцями квартетів, тріо, дуетів у найширшому розумінні.

Ось перелік солістів і творів, у яких виконувались соло:

Петро Туринський, Євгенія Аудерська-Шуневич – «Із-за гори сніжок летить» М.Леонтовича; Тетяна Василів – сопрано, провідна солістка з 1987 р. по 1992 р. – «Місяць ясний», «Ой Семене, Семеночку» А.Кушніренка, «Червона калина» Л.Дичко, «Стрекотунья-белобока» з «Пушкінського вінка» Г.Свиридова, філіппінська народна пісня в обробці П.Магдама «*Ili ili tulog anau*», венесуельська народна пісня в обробці П.Сохо «*Allegres pregonan*», літургія М.Вербицького.

Болеслав Курек – баритон – «Гори мої» В.Зубицького, негритянські спірічуелси.

Володимир Коциловський – бас – «Борода» Г.Свиридова з хорової поеми «Ладога».

Сергій Теслюк – бас – сольна партія в літургії М.Вербицького.

ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА

Ліля Кокільник – альт – «Гори мої» В. Зубицького, «Золоті ключі» Є.Станковича.

Петро Швайковський – тенор – Літургія М.Вербицького, спірічуелси.

Тарас Коберинко – тенор – Літургія М.Вербицького, Хоровий концерт «Ангел вопіяше» М.Вербицького, «Отче наш» В.Степурка, «Тіло Христово» (давньоукраїнська монодія 16 ст.), «Псалом» Ф.Іванова, Хоровий концерт № 25 А.Веделя, Хоровий концерт №15 Д. Бортнянського, «Ой там, за горою» М. Леонтовича, «Шуміла ліщина» М.Скорика (обробка для хору М.Гобдича), негритянські спірічуелси: М.Хоган «I'm gonna sing till the spirit», Р.Шоу «If I got my ticket», Х.Джонсон «Ain't got Time to Die», запис літургії на CD у 2002 р.

Любомир Кончаківський – тенор – «Коли тоту комоницю сіяли» В.Волонтира, негритянські спірічуелси.

Назар Дадак – бас – літургія М. Вербицького.

Анастасія Бих – сопрано – «Співомовки» Ю.Алжнева, негритянські спірічуелси: Г.Сміт «Ride the Chariot», М.Хоган «Old Time Religion».

Таїсія Шафранська – альт – літургія М. Вербицького, Псалом» Ф.Іванова, Хоровий концерт № 25 А.Веделя, Хоровий концерт №15 Д. Бортнянського, «Засвічу свічу» в обробці Г.Гаврилець, «Ой ви, донці» в обробці М.Гобдича, «Щедрівка» Ю.Алжнева, «Темнькая нічка» В.Степурка, «Гори мої» В.Зубицького, негритянські спірічуелси.

Євгенія Аудерська-Шуневич – сопрано, провідна солістка з 1987 р. по 2005 р. – літургія М.Вербицького, Хоровий концерт «Ангел вопіяше» М.Вербицького, Хоровий концерт №15 Д. Бортнянського, Хоровий концерт № 25 А.Веделя, Хоровий концерт №14 А.Веделя «Не імами інія поміщі», Хоровий концерт М.Березовського «Отче наш», В.Степурка «Отче наш», «Колискова» з концерту «Гори мої» В.Зубицького, «Заклучне Купало», «Золоті ключі» Є.Станковича, народні пісні та колядки: «В кінці греблі» обробка Б.Лятошинського, «Порізала-м пальчик» обробка О.Бондаренка, «Шуміла ліщина» обробка М.Гобдича, «Що то за предиво» В.Барвінського, «Щедрівка» Ю.Алжнева, «Зажурили сі буйнії гори» М.Ластовецького, «Темнькая нічка» В.Степурка, «А в Єрусалимі»; «Tristis est anima mea» Ф.Пуленка, «Shenandoach» Д.Ерба, філіппінська народна пісня в обробці П.Магдама «Ili ili tulog anay», венесуельська народна пісня в обробці П.Сохо «Allegres pregonan», негритянські спірічуелси.

Солістами «Легенди» в різний час були Марія Луців, Корній Коляда, Леся Журавська, Наталя Самокішин, Юрій Шуневич, Віктор Шуневич, Олена Кобільник, Ірина Матієчко, Тетяна Стоянська, Ліля Павліш, Оксана Неспляк, Назар Польвий, Наталія Вачко, Любов Лоек, Віталій Чавва, Вікторія Надточей, Назар Тацишин. Про останнього варто зазначити, що він має унікальний голос (тенор-альтіно) і активно входить у сольний репертуар.

За час свого існування колектив записав 2 аудіокасети і 2 CD. Вони презентують літургію М.Вербицького та європейську музику. Сольні партії виконують уже згадані Є.Шуневич, А.Бих, Л.Журавська, Т.Коберинко, П.Швайковський, Н.Дадак, С.Теслюк, Т.Василів.

Творча робота в хоровому колективі європейського рівня, яким є «Легенда», надзвичайно збагачує кожного учасника. Щоденна праця над чистотою інтонації, виробленням навичок ансамблевого співу є тим необхідним елементом, без якого немислимий будь-який хоровий спів. Однак перед «Легендою» завдання значно серйозніші: підготовка до конкурсів вимагає вміння читати партитури карколомної складності, використання власної музичної уяви, виконавського досвіду, витримки, розуміння найрізноманітніших стилів давньої і сучасної музики. Усі ці аспекти змушують хористів бути гідними рівня свого колективу.

Хоровий колектив «Легенда» є доброю школою для його учасників, які продовжують вокально-хорові традиції в інших знаних професійних колективах України – Львові, Тернополі, Івано-Франківську, Києві.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо з упевненістю констатувати, що досягнення якісного хорового звучання залежить не тільки від засвоєння хористами правильних вокально-технічних навичок, але й від загальної культури співака, від його естетичного вміння оцінити почуте. Культура хорового звучання значною мірою залежить і від внутрішнього вокального слуху, і від бачення хористами та диригентом перспективи творчого задуму, колориту і характеру музики в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенч-Шокало О. Камерний хор «Легенда» // О.Бенч-Шокало. Український хоровий спів. Актуалізація звичаєвої традиції. – К.: Український світ, 2002 – С. 194.
2. Бермес І. Еволюція хорового руху на Дрогобиччині в контексті розвитку культури Галичини (від «весни народів» до 1942 р.) – Дрогобич, Коло, 2002.
3. Бурбан М. Високі ноти партитури життя Олега Цигилика // «За вільну Україну». – 1999. – 3 квітня.
4. Бурбан М. Цигилик Олег Іванович // М.Бурбан. Хорове виконавство Львівщини. Хори. Диригенти. Посібник-довідник. – Дрогобич-Львів, 1999. – С. 256.
5. Бурбан М. Циклінський Ігор Михайлович // М.Бурбан. Хорове виконавство Львівщини. Хори. Диригенти. Посібник-довідник. – Дрогобич-Львів, 1999. – С. 256.
6. Власюк А. Нові хорові надбання «Легенди» // «Вільне слово». – 2003. – 31 липня.
7. Куц О. Хор «Легенда»: роки шліфують майстерність // «Жива вода». – 2000. – Липень. – №7.
8. Лашенко А. Хоровая культура: аспекты изучения и развития. – К.: Музична Україна, 1989.
9. Лашенко А. Українське хорове мистецтво ХХ ст. // Музичне виконавство. Кн. 6. Вип. 14. – К.: НМАУ ім. П. Чайковського, 2002. – С. 18-31.
10. Марітчак О. «Оновлена «Легенда» підтвердила свій клас» // «Високий Замок». – 2003. – 8 травня.
11. Пігров К. Керування хором / Загальна ред. О.Зінківського. Вид. 2, виправлене і доповнене, – К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962.
12. Пиц Б. Міжнародний успіх «Легенди» // «Галицька зоря». – 1991. – 26 липня.
13. Сов'як Р. Співає «Легенда» // «Радянське слово». – 1989. – 28 липня.
14. Хан Хазрат Инайят. Мистицизм звука. – М., 1997.
15. Цуден А. Від монодії до спірічуелсу: камерний хор «Легенда» представив свій перший компакт-диск // «Поступ». – 2002. – 4-10 квітня. – С. 12.

Evgenya Shunevych

TO A QUESTION OF STUDYING OF SPECIFICITY OF VOCAL-CHORAL JOB IN CHAMBER CHORUS «LEGEND»

In article attempt of the description of specificity of vocal job of two known conductors – Oleg Tsigilyk and Igor Tsiklinskyj in choral collective «Legend».